

NÉPNEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATHOLIKUS NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMÁRA

Kiadja a SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT Budapesten.

Megjelenik minden vasárnap egy ívnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy példányban ingyen.

Előfizetési ár: egész évre kor. 6.—.

Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

Szentkirályi-utca 28b. sz. a.

(SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT)

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknek minden egyes szóért, minden közlés után 6 fillér (3 krajczár) fizetendő.

Egyéb hirdetéseknek:

egész oldal ... kor. 32.— | negyed oldal ... kor. 8.—
fél oldal ... kor. 16.— | nyolcad oldal ... kor. 4.—

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulathoz.

Egyetemes tanítógyűlés.

Az egyetemes gyűléseket, ezeket a nagy tanítói sokadalmakat kicsinyelni, ezek jelentőségét el nem ismerni nagy hiba volna. Az egyetemes tanítógyűlések, tanítói népgyűlések, a melyek az általánosabb tárgyú népgyűlések módjára hatnak: kohói a közvélemény kialakulásának, előkészítői a cselekvésnek.

Ránk katolikus tanítókra sem lehet közömbös dolog, miként alakul az u. n. «tanügyi» közvélemény, mert ennek kialakulása nagy mértékben befolyásolja a szönyegen levő kérdésekben a cselekvést közvetlenül érlelő, azt döntőleg befolyásoló általános közvéleménynek alakulását.

Nagy taktikai hiba volt a részünkről, hogy ezt az igazságot vagy föl nem ismertük vagy ha fölismertük, annak kellő jelentőséget nem tulajdonítottunk. Csak így történhetett meg, hogy az egyetemes gyűléseken alapjában rólunk nélkülünk határoztak, minek alapján a népnevelés intézésében egymást érték az olyan nagyobb szabású törvényhozási és hatósági intézkedések, amelyek a pozitív keresztény népoktatás legszentebb érdekeivel ellentétben állanak. Hogy mik ezek az intézkedések, arról ezuttal szólni fölösleges; hiszen mindnyájunk előtt ismeretesek azok.

Recriminációk helyett tehát egyszerűen rámutatok a teendőkre: ha a mulasztás vádja terhel bennünket a multra nézve, ne terheljen a jövőre. Tegyük meg a kötelességünket. Ismerjük föl valahára a tanítói népgyűlések nagy jelentőségét, azok propagatív erejét és legyünk ott a VI. egyetemes tanítógyűlésen! Egy pillanatra se feledjük, hogy ama nagy gyűlésen, mely az 1904. év nyarán Budapesten megtartatik, a melynek előmunkálatai már annyira előre haladtak, olyan kérdésekben fog határozni s a cselekvés irányítására valószínűleg elhatározólag befolyást gyakorolni, melyek a hazai katolikus népoktatásnak létalapjait érintik.

Hogy mik lesznek a nyári tanítói népgyűlésnek

a tárgyai, arra nézve ma még, mindenre nézve határozott választ nem adhatunk, miután az előkészítő bizottságok ebben a tárgyban még véglegesen állást nem foglaltak. A gyűlés főbb tárgyai (amelyek minket legközvetlenebbül érdekelnek) azonban máris megvannak állapítva. Megállapította azokat az általános Országos Bizottságnak mult nyári közgyűlése.

E szerint a nagyközgyűlés tárgyai között három olyan igen fontos dolog lesz, melyek a katolikus népoktatást gyökerében érintik s minket katolikus néptanítókat a legközvetlenebbül érdekelnek. Ezek a nagy témák a következők: 1. A népoktatási törvény revíziója, 2. a tanítói nyugdíjtörvény revíziója, 3. a tanítói fizetések rendezése.

Nem szabad azt megengednünk, hogy ezekben az életérdekeket érintő nagy kérdésekben (hogy ezuttal egyéb tárgyról szó se essék) közös iskolákban és más jellegű (nem katolikus) népiskolákban működő kartársaink rólunk nélkülünk állást foglaljanak.

Lesz rá később alkalmunk, hogy az egyetemes gyűlés összes tárgyait sorba vegyük s azokat a mi nagy szempontjaink szerint megvilágítsuk. Akkor majd ezekre az itt említett életbe vágó nagy kérdésekre is sor kerül. Ezuttal csak ezeknek a kérdéseknek rendkívüli jelentőségére kívánunk utalni s kartársainkat arra kérni, hogy ne késedelmeskedjenek, hanem haladéktalanul indítsanak mozgalmat a nyáron tartandó egyetemes gyűlésen való *aktív részvétel* szempontjából.

Az első kérdés, a törvény revíziójának kérdése a katolikus népoktatás létérdekeit érinti. Ezen kérdés iránt senki sem lehet közömbös, akinek szíven fekszik a pozitív kereszténység által fenntartott iskolák sorsa. A revízió kérdése a lenni, vagy nem lenni kérdése a katolikus népoktatásra nézve. Ha a revízió olyan lesz, amely az u. n. szabadelvű áramlatnak megfelelő, tehát proklamálja az államosítást, lefoglalja e célra az anyagi erőket s az államosítás gyors foganatosítására utasítja a közhatalmat, ebben az esetben meggesendül a lélekharang a katolikus népoktatás fölött s csak

idő kérdése, hogy Franciaország sorsára jussunk. Ellenben, ha a revízió a szabadság álláspontjára helyezkedik, ha nem bolygatja meg a helyesen lerakott alapokat, abban az esetben a katolikus iskolák virágzásának, fejlődésének feltételei meglesznek s ezekkel a mi iskoláinknak versenyképesége, nagyszabású áldásos munkássága szinte beláthatatlan időkre biztosítottatik.

A nyugdíj és fizetés kérdése a katolikus tanítósnak életkérdése. Hogy miért? Erre ezen alkalommal egyetlen szót is kár vesztegetni.

Ismétlem: nagy és szent érdekek követelik, hogy ott legyünk az egyetemes tanítógyűlésen. S mert ott *kell lennünk*, ez irányban a lehető leg-sürgösebben a cselekvés terére kell lépünk. Az irányt e tekintetben is a Katolikus Tanítók Országos Bizottsága van hivatva megadni s a katolikus tanítókat az egyetemes gyűlésnek a mi szempontunkból is sikerre juttatására irányuló törekvésükben támogatni. *Viator.*

A szociális kérdések és iskoláink.

Azt mindnyájan igen jól tudjuk, hogy a szociális kérdések manapság annyira előtérbe nyomultak, hogy azok elől kitérni nem lehet.

Az államférfiúnak, a politikusnak, a papnak, a tanítónak, az iparosnak, a kereskedőnek, a földművesnek, egy szóval a társadalom minden rétegének kell ezekkel a kérdésekkel foglalkoznia, mert ezek az egész társadalmat érdeklik.

De nem elégséges ezen kérdésekkel foglalkozni, hanem a fődolog itt az, hogy *miként* foglalkozunk velük. Mert láthatjuk azt, hogy ezen kérdésekben oly sok ellentétes vélemény uralkodik, mint talán semmi más kérdésben sem.

Ezen ellentétes fölfogások szülőköke pedig az, hogy egyik így, a másik ismét másképen hallott ezen kérdésekről.

Iskoláinknak sem volna szabad elhanyagolni ezen kérdések tárgyalását.

Már a nagyobb gyermekekkel az elemi iskolákban meg kellene ismertetni ezen kérdéseket, természetesen rövid vonásokban, de mégis úgy, hogy legyen nekik e dologról is *ismeretük*. Különösen az lenne a legüdvösebb eljárás és legcélra vezetőbb, ha az *ismétlő iskolákban* többször tárgyalatnának e kérdések.

Sokan talán erre azt fogják mondani, hogy ott vannak az ifjúsági egyesületek. Az ilyféle kérdések tárgyalása oda való és nem az iskolába.

Erre az a megjegyzésem, hogy nálunk az ifjúsági egyesületek csakugyan csiga módjára haladnak előre, de meg az is, hogy sokan nem tagjai valamely ifjúsági egyesületnek s így akkor eme kérdésekről mit sem hallanának. Már pedig ezek ismerete nélkül oly szépen beledobják magukat a mindent fölforgatni akaró nemzetközi szocializmus karjaiba!

Hogy ez így van: mutatja az a sajnos tapasztalat, hogy annak a szocializmusnak nemcsak

az ipari munkások között, hanem — különösen az utóbbi időkben — a föld népe között is erős talaja van.

Ezt elvitatni nem lehet. Saját szemünkkel láthatjuk.

Ha azt akarjuk, hogy a szocializmus rákfenéje egész tömegeket meg ne mételjezen: a szociális kérdéseket már az elemi, de különösen az ismétlőiskolákban kell a maguk módja szerint tárgyalni.

Ne hivatkozzék senki az ezzel esetleg járó nehézségekre!

Nem tudományos diszertációról van itt szó, hanem a növendékek fölfogásához mért praktikus oktatásról.

Ez pedig egy, a hivatása magaslatán álló tanítónál nem fog okozni semmi nehézséget sem!

Dr. Kozma Kálmán.

A kath. tanítóképzők tanterve.*

A Katolikus Tanügyi Tanács megítéző bizalma folytán nekem jutott az a nem csekély fontosságú föladat, hogy a kath. tanítóképzők új tantervének ügyét a mélyen tisztelt Országos Bizottság közgyűlésén előadjam, hogy az minden oldalról mérlegelve, jóváhagyás és megerősítés végett a nmélt. püspöki kar elé legyen terjeszthető. Midőn azért a jelen alkalommal ezen a kath. tanítóképzők szellemi életének alakulására és fejlődésére nagy befolyást gyakorló ügyről kívánok lehető röviden szólni, szükséges lesz e kérdés történetét főbb vonásaiban érintenem.

A magyar pedagógus-világ évek óta sürgeti már a tanítóképzők tantervének a haladó tudomány követelményei szerint való fejlesztését. Az 1868. évi 38. t.-c. által lerakott alap szélesedett, a régi keretek tágtultak, fejlődni és bővülni kellett tehát a keretek tartalmának is. Így lett lassanként közszükségletté és ennek alapján közhajjja a tanítóképzők tantervreformja. Különösen érezték a reform szükségét a kath. képzők, a melyek működésének vezérfonalát egész a mai napig nem igen képezte más, mint a nmélt. püspöki karnak még 1876-ban kiadott és a még akkor három évfolyamra vonatkozó tanterve, rendtartása és utasítása. Ámde ezt az egyetlen főhatósági intézkedést is rövid idő alatt túlhaladtotta a tény, hogy a magyar képzők túlnyomó nagy része nemsokára, ma pedig már csaknem valamennyinég évfolyamúvá lett, aminek következtében az a vizás helyzet állott be, hogy a négy évfolyamúvá fejlődött kath. tanítóképzők, habár tényleg nem is, de jogilag mindenestre a három évfolyamra megállapított tantervvel dolgoztak.

E vizás helyzet nehézségeit sajnos tapasztalták és orvoslását mind sürűbben kívánták a kath. tanítóképzők tanárai és nem eredményte-

* Előadatott a Katolikus Tanítók Országos Bizottsága ülésén.

lenül, amennyiben nyolc évvel ezelőtt megjelent és a katolikus tanfériak bírálata alá bocsátatott. «A magyarországi latin és görög szertartású róm. kath. tanító, tanítónő, polgári iskolai tanítónő, polgári iskolai tanítóképző, óvónőképző intézetek, polgári fiú- és leányiskolák, felső fiú és leányiskolák tantervének revideált tervezete.» Ez a tervezet magában foglal szervezeti szabályokat, tanterveket, rendtartási és képesítői szabályzatokat és így kiterjeszkedik a képzők egész belső életére.

Főhatósági jóváhagyást azonban nem nyert és eddig életbe nem lépett, mivel a nmélt. püspöki kar — úgy látszik — meg akarta várni a tanügyi kormány hasonirányú munkálatainak eredményét; de el sem ejtetett, mivel a nmélt. püspöki kar a mult év elején újabb revízió és esetleges átalakítás végett leküldötte a Katolikus Tanügyi Tanácsnak.

Ezzel veszi kezdetét a Katolikus Tanügyi Tanács működése ebben a fontos és nagy figyelmet igénylő kérdésben. A Katolikus Tanügyi Tanács 1902. évi április 22-én tartott ülésében tudomásul vette a nmélt. püspöki kar azon magas utasítását, hogy a kath. tanítóképzők revideált tervezetét a készülő állami képzők tervezetével hasonlítsa össze és dolgozza át. Ezt az átdolgozást a Kath. Tanügyi Tanács Ember Károly, Keményfy Kálmán és csekélységemből álló bizottságra bízta és javaslatom alapján megjelölte egyúttal azt az alapelvet is, amely szerint az átdolgozást óhatja, hogy t. i. a képzők szakjellegét erősen kidomborítva, az általános műveltség tárgyai a képzők három első osztályában befejeztessenek és a negyedik osztályra a gyakorlati kiképzés biztosítása mellett csak a hittan, neveléstan, zene és a nemzeti jellegű tárgyak maradjanak.

Ezen nagyjelentőségű és véleményem szerint igazán szerencsés utasítás alapján készült javaslatomat a Katolikus Tanügyi Tanácsnak mult évi július hó 7-én tartott ülésén terjesztettem elő, kérve a Kath. Tanügyi Tanácsot, hogy tervezetemet megbírálni, a kidolgozandó részletes tanterv alapjául elfogadni és a kath. képzők tanártestületeinek véleményadásra kiadni sziveskedjék. Tervezetemet a Kath. Tanügyi Tanács beható és szakszerű vita után elfogadta és a kath. képzők tanártestületeinek hozzászólás végett megküldötte.

Ebben a stádiumban állott az ügy, midőn a tanügyi kormány folyó évi január 3-án 40.181. szám alatt kiadta az állami tanítóképzők új tantervét és azt azzal a megkereséssel küldötte meg az egyházi főhatóságoknak, hogy a kath. képzők részére «vagy egész terjedelmében... elfogadni, vagy az... eddig érvényben levő tanterveknek legközelebbi revíziója alkalmával alapul használni» méltóztassanak. A tanügyi kormány e megkeresése alapján a nmélt. püspöki kar azt a magas és a kath. pedagógusok előtt mindenestre irányadó utasítást küldötte a Kath. Tanügyi Tanácshoz, hogy habár a maga részéről igen

helyesli a Tanács kifejtett elveit, mégis óhajtja, hogy a kath. képzők új tantervének átdolgozásánál, amennyire lehetséges alkalmazkodjanak a már kiadott új állami tantervhez.

Kérdés már most, milyen álláspontot foglaljon el és minő javaslattal járuljon e fölötté fontos ügyben az Országos Bizottság a nmélt. püspöki kar magas színe elé? A Kath. Tanügyi Tanács fölö évi július hó 6-án és 7-én tartott ülésén csekélységem javaslatára kimondotta, hogy tekintettel az ügy sürgős voltára, az idő rövidségére és főleg arra a körülményre, hogy a kiadott állami tanterv és a revideált kath. tervezet között nemesak az alapelvekben, hanem még a részletekben is nagy, szinte föltűnő hasonlatosság észlelhető, a kath. képzők tantervének alapjául elfogadja az állami tantervet, de kiküszöböli annak hibáit és úgy egészébe, mint részleteibe beviszi a kath. pedagógia szellemét és így tulajdonkép nem tesz mást, mint csekélyebb változtatásokkal elfogadja az 1895-ben kiadott revideált kath. tervezetet.

Azt hiszem ez a legéletrevalóbb és leghelyesebb javaslat, mely a jelen körülmények között minden nehézség nélkül megvalósítható, mert ha nem volna is meg az a főntebb említett hasonlóság az állami tanterv és a revideált kath. tervezet között, mégis el kell ismerni, hogy az új állami tanterv «lehetőleg alkalmazkodik a felekezeti tanítóképző-intézetek szükségéhez» és a tanügyi kormány át van hatva annak az igazságnak erejétől, hogy a tanítójelöltek vallás-erkölcsi nevelése első rangú föladat. Ezenkívül magam is hangoztattam e kérdés tárgyalása közben a Kath. Tanügyi Tanács előtt, hogy az államot a tanítóképzők tantervének átdolgozásában a legnemesebb törekvés, a legtisztább pedagógiai cél vezet. Nincs okunk kételkedni, hogy egyedüli szándéka a hazai tanítóképzés színvonalának lehető emelése, a haladó idők követelményeinek megfelelő tökéletesítése. Ennélfogva mi sem akadályozza a kath. képzőket, hogy készségesen kövessék az államot abban, amit mindenki jónak és a kor kívánalmaival egyezőnek ismer el. Már pedig kétségtelen, hogy az új állami tanterv a képzőket magasabb színvonalra emeli és így pedagógiai szempontból határozott haladás, ami pedig kath. szempontból hiányzik belőle, azt a kath. tanártestületek és a kath. szellemű tan-könyvek vannak hivatva pótolni.

Ezzel azonban nincs az mondva, hogy a kath. képzők ügye végleg rendezve van. Ha a Kath. Tanügyi Tanács a körülmények sugallta ezen javaslattal megelégednék, akkor véleményem szerint csak félmunkát végezne, csak utánozna, de nem alkotna. Már pedig arra van hivatva, hogy vezére legyen a fejlődő és a modern idők változásai között sok megpróbáltatás előtt álló kath. tanügynek. És ezt a jelentős föladatát a Kath. Tanügyi Tanács teljesíti is, mert a midőn kimondotta, hogy elfogadja alapul az állami tantervet, kimondotta egyúttal azt is, hogy a kérdésnek

ilyen rendezését a maga részéről csak ideiglenesnek tartja és a legközelebbi jövő reformjának alapjául azt az elvet tekinti, a melyet eddig is vallott és megvalósítani törekedett, hogy t. i. az általános műveltség tárgyainak az első 3 osztályban való befejezése után a 4-k osztályra a gyakorlati kiképzés és a pedagógiai nevelés súlypontja essek.

Én mindig annak az elvnek voltam szószólója, hirdetője és védelmezője, hogy, tekintve a modern idők kereszténytelen irányát, a kath. tanügynek önállóan kell fejlődnie és a kath. tanügy politikának nem szabad a pusztá másolással, az egyszerű utánzással megelégednie. A kath. tanügyre nagy feladat vár; neki kell ugyanis megmentenie a nevelés ügyét, amikor a túlzásba vitt értelmi képzés miatt az iskola mind jobban és jobban pusztá oktató intézetté válik és bekövetkezik az a máris fenyegető baj, hogy a nevelés pusztán az iskola falain kívül álló tényezőkre szorítkozik; de meg kell óvni a kath. iskolákat attól is, hogy az örökös kísérletezés, a minden újítás után kapkodó, a megállapodás hiánya, a tanári egyéniséget kiülő és a legkisebb mozgást is szabályozni, utasításokba foglalni törekvő miniszteri rendeletek ne fojtsák el a tanítás művészetét, ne vigyenek lelketlen gepyszerűséget oda, a hol mozgásnak, változatosságnak, fejlődésnek, nemes versenynek, pezsgő életnek kell virulnia. Végül szükséges, hogy a kath. tanügy biztosítsa az iskolák és főleg a tanítóképzés keresztény szellemét, mert bármennyire hangoztatja is a tanügyi kormány a vallás-erkölesi nevelés szükségét, mégis bizonyos, hogy az ő erkölése csak természetes erkölcs, csak általános polgári erkölcs, amely e mulandó élet göröngyein túl nem emelkedik és a külső polgári becsületnél többre nem törekszik. Nekünk azonban keresztény élet és a természetfölötti célra törő ker. erkölcsök kellene, azért szükséges, hogy a kath. tanügy ezt az elvet vagy önállóan megvalósítsa, vagy a magáévá tett állami tantervbe egészen és részletesen beleszője.

Ezen okoknál fogva szerencsés és a jelen körülmények között egyedül lehetséges megoldásnak a Kath. Tanügyi Tanács azon javaslatát tartom, hogy a kath. tanítóképzők fogadják el némi módosítással a nagy körültekintéssel, az összes tanügyi tényezők, köztük a felekezeti képzők hozzájárásával és meghallgatásával készült állami tantervet, de öntsék bele a maguk keresztény szellemét.

Midőn azért a Katholikus Tanügyi Tanács ezen javaslatát tisztelettel előterjesztem, jelzem egyúttal azokat a módosításokat is, amelyeket az állami tanterven tenni a Kath. Tanügyi Tanács jónak látott. Az órabeosztásban való esekélyebb eltéréseket nem számítva, négy tárgyra fektet a Kath. Tanügyi Tanács nagyobb súlyt, mint az állami tanterv, t. i. a hittanra, neveléstudományra, a magyar történelemre és az ének-zenére. A hittan heti 2 óráját a 4. osztályban a mi javaslatunk 3 órára emeli még pedig azért, hogy a képző

utolsó évfolyamában lévő, érettebb ésszel gondolkozó ifjúság a hittan anyagának rendszeres ismételése által teljes és öntudatos áttekintést nyerjen a keresztény hitrendszeréről. A modern idők apologetikus hittanítást sürgetnek, az élet pedig társadalmi tevékenységet kíván, *szükséges tehát, hogy a kath. tanítótság, mint a kath. társadalom egyik vezértényezője, tudásában biztos vallásos meggyőződésében tántoríthatlan és a ker. társadalmi élet vezetésében jártas legyen.* A neveléstan fontosságát okadatulja a képzők szakjellege, azért a Kath. Tanügyi Tanács a 3. és 4. osztály heti 2 óráját 3-ra emeli. Nagy hiba volna ugyanis, ha a tanítóképzés lelkét képező neveléstudomány elméleti tárgyalására kevesebb idő jutna, mint a rajz és szépírásra; már pedig az állami tanterv ebben a hibában szenved. Ezekén kívül kimond a Kath. Tanügyi Tanács egy nagy elvet is, mely hivatva van a jövő tanítónemzedékben pedagógiai világnézetet teremteni, előírja t. i. a *pedagógiai szemlények olvasását*, hogy a jövőendő tanítója a pedagógiai elvek és irodalom tágas mezején kissé távolabb tekinthessen, mint amennyire a kézikönyv szűk határai engedik. A magyar történetre nézve azt a változtatást javasolja a Katholikus Tanügyi Tanács, hogy a világtörténelemtől függetlenül taníttassék és a negyedik osztályban is szerepeljen heti 2 órában. Helyteleníti ugyanis a Kath. Tanügyi Tanács az állami tanterv azon intézkedését, hogy a magyar nemzet története a képző utolsó évfolyamán nem fordul elő, amely körülmény a képesítő vizsgálatot rendkívüli módon meg fogja nehezíteni, dacára annak, hogy a magyar pedagógiai közvélemény mindig hangosabban és hangosabban követeli a képesítő vizsgálatok könnyebbé és szakszerűbbé tételét. Az ének-zene fontosságát nyilvánvalóvá teszi a kath. képzők jellege, az egyház és a kath. iskola szoros viszonya, természetes tehát, ha a Kath. Tanügyi Tanács az ének-zenének az óraszám fölemelésével egyrészt nagyobb szerepet juttat, mint az állami tanterv, másrészt pedig az egyházi ének és zenét nem fakultatívnak, hanem kötelezőnek tekinti.

Ezek szerint tehát a kath. tanítóképzők általános óraterve módosul, még pedig az e cikkem végén fölűntetett tabella szerint.

Ezen általános óratervnek a helyi körülmények szerint szükségesnek mutakozó lényegtelen változtatása az egyes tanártestületeknek szabad-ságában áll.

Ezekben van szerencsém előadni a Kath. Tanügyi Tanács álláspontját a kath. tanítóképzők új tantervére nézve. Adja a jó Isten, hogy a kath. pedagógusok ez irányú fontos működését, a tanterv körüli fáradozásait az új alapon dolgozó kath. képzők külső és belső virágzása jutalmazza. Legyenek a kath. képzők az új tanterv alapján a jövőre is, miként a multban voltak, az igaz katholikus meggyőződés központjai, a nemzeti érzés tűzhelyei és az élet követelményeivel számoló szakképzés mintaiskolái.

Általános óraterv.

Sorszám	Tantárgy	Osztály				Heti órák összege
		I.	II.	III.	IV.	
1	Hitt- és erkölcstan	2	2	2	3	9
2	Neveléstan:					
	A testi élet ismertetése	2	—	—	—	11
	A lelki élet ismertetése	—	3	—	—	
	Népiskolai oktatástan	—	—	3	—	
	A nevelés története.	—	—	—	3	
	A népoktatásügy szervezete	—	—	—	3	
3	Tanítási gyakorlat	—	—	2	6	8
4	Magyar nyelv és irodalom	4	4	3	3	14
5	Német nyelv	2	2	1	1	6
6	Történet	2	2	2	2	8
7	Alkotmánytan	—	—	—	2	2
8	Földrajz	2	2	2	—	6
9	Mennyiségtan	3	3	2	2	10
10	Természettan és vegytan	2	2	3	—	7
11	Természettan	—	—	2	2	4
12	Gazdaságtan (Hártartás- tan)	—	—	—	2	2
13	Ének és zene	5(4)	4(4)	5(4)	4(3)	18(15)
14	Rajz és szépírás	3	3	2	1	9
15	Testgyakorlás és játék	2	2	1	1	6
16	Női kézimunka	2	2	2	2	8
	Tanítókép- zőkben	29	29	20	32	120
	Tanítónőkép- zőkben	30	31	31	33	125

Esztergom.

Guzsvenitz Vilmos.

KÜLFÖLDI TANÜGY.

Német birodalmi népiskolai statisztika

Az egyes német államok népiskolai tanügyére vonatkozólag a *Népnevelőben* már többször közöltünk statisztikai adatokat, de összefoglalólag az egész német birodalomra vonatkozólag még nem, mert sajátságos, hogy az egyes német államok statisztikai hivatalai csak most állították össze s készítették el a német birodalomnak népiskolai statisztikáját. A közös működésre ez az első eset, és a statisztikusok elsőnek dolgozták föl az 1901-ik évi állapotot, amelynek főbb adatait a következőkben közöljük: A szövetséges államok összesében, azaz a német birodalomban 1901-ben 8,829,812 gyermeket 122,145 tanító és 22,339 tanítónő oktatott. Egy tanítóra tehát átlag hatvanegy iskolás gyermek esik, ami elég szép szám. Az iskolák költségei ugyanazon évben kelttek 415 millió márkát, azaz egy gyermeknek iskoláztatása évente 47 márkába kerül. A legtöbb tanítónő *Elszász-Lotharingiának* jut, mert itt 2895 tanítóra 2329 tanítónő jut. Tökéletes ellentéte annak a tartománynak az apró *Lippe* hercegség, amelynek népiskoláiban egyetlen egy tanítónő sem működik. A fenti számok egyébiránt a hivatásos tanerőket jelzik s nincsenek beléjük foglalva azok az oktatók, akik például az alsóbb fokú iparis-
kolákban adnak néhány órát. Továbbá nagyon csekély a tanítónők száma *Waldeck, Schaumburg-*

Lippe, Schwarzburg-Sondershausen és Schwarzburg-Rudolstadt szövetséges államokban, azaz a legeslegapróbb hercegségekben. A legtöbb tanuló és tanerő természetesen *Poroszországra* esik. Itt 5,670,870 iskolás gyermeket 76,342 tanító és 13,855 tanítónő oktatott. *Hessen-Nassauban* 290,990 gyermekre esett 4366 tanító és 525 tanítónő, amott tehát körülbelül négy tanítóra jut egy tanítónő, míg az utóbbi tartományban körülbelül nyolcra egy; az *elszász-lotharingiai* aránynál tehát jelentékenyen kevesebb. Arra nézve erősen változatosak az állapotok, hogy egy tanerőre hány tanuló jut a különféle államokban. *Schaumburg-Lippében* egy tanítónak 99 tanulóval kell bajlódnia, a *Lübeck* városi köztársaságban csak 34-el, míg az egész birodalomban átlag 61-el, mint már említettük. Fontos kérdés az is, hogy mennyibe kerül egy gyermeknek iskoláztatása a német birodalomban. Mindkettőre nézve ezek a jelentősebb adatok: *Lübeckben* egy tanító tanít 34 gyermeket, egy tanuló 65 márkába kerül; *Hamburgban* 38 tanulót (74 márkával); *Elszász-Lotharingiában* 43 tanulót (39 márkával); *Brémában* 47 tanulót (77 márkával); *Württembergben* 58-at (42 márkával); *Bajorországban* 59-et (46 márkával); *Hessenben* 60-at (48 márkával); *Poroszországban* 63-at (48 márkával); *Szászországban* 66-ot (50 márkával); *Badenban* 67-et (40 márkával); az idősebb ágú *Reussban* 73-at (30 márkával); *Lippében* 92-öt (25 márkával); *Schaumburg-Lippében* 99-et (28 márkával). Ezenfölül *Berlin* városában egy tanítóra jut 47 gyermek 95 márkájával; míg az egész német birodalomban 31 tanuló 47 márkájával. A birodalmi átlagtól, mint látható, a nagyobb államok nem térnek el jelentékenyen. A gyermekek számát illetőleg legkedvezőbb helyzetben vannak a városi köztársaságok, mint *Hamburg, Bréma* és *Lübeck*, s mellettük *Berlin*, a főváros. Annál föltünőbb, hogy épen a legkisebb hercegségekben, amelynek *Lippe* stb., egy tanító kilencvennél több gyermekkel kénytelen vésződni, nyilván ez is az oka, hogy egy gyermeknek az iskolázása azokban az apró államokban jelentékenyen kevesebbe kerül, mint a nagyobb fejedelemségekben és királyságokban. Ezekbe az iskolai költségekbe például nincsenek beszámítva az iskolai épületek és felszerelések értékei, valamint az új iskolákba eszközölt befektetések sem, tehát azok a költségek nagyrészt a tanerők fizetésére vonatkozólag adnak fölvilágosításokat. Továbbá minél kevesebb tanuló esik egy tanítóra, annál többbe kerül azoknak iskoláztatása, az arány fordítva is áll. A nagyobb államok tehát, amelyek a birodalmi átlagtól nem igen térnek el, körülbelül egyforma összegeket fizetnek egy tanuló iskoláztatásáért, ez az összeg 47 márka körül mozog, mint előbb láttuk. *Baden* azonban e tekintetben a legkevésbé kedvezően áll, mert az a kiadása csak 40 márka s ugyancsak előbb soroltuk föl, hogy vannak államok, amelyek 25—28 márkával elégednek meg. A *Hanza-városokban*, vagyis a városi köztársaságokban azért

nagy a költség, mert aránylag kevés tanuló jut egy tanítóra, s ezek 65, 74, sőt 77 márkára emelkednek. *Berlin*, a világáros természetesen az összes német város között a legelőkelőbb a maga 95 márkájával. Ezen számokból azonban továbbra következtetni nem lehet, mert Berlinben az csak a városra vonatkozik, míg a három köztársaságnál a vidékre is, azaz a hozzájuk tartozó területre. Legfőltűnőbb *Elszász-Lotharingia* birodalmi tartomány alacsony tétele: a 39 márka, aminek magyarázata az, hogy ott van a legtöbb tanítónő alkalmazva, akik férfi kollégáikénál kisebb fizetésben részesülnek. *Poroszország* határain belül is az egyes tartományok között lényeges különbségek észlelhetők. *Hessen-Nassauban* például egy tanítóra 59 gyermek jut, míg *Posenban* 74; az előbbi tanulók iskoláztatása fejenként 60, az utóbbiaké csak 35 márkába kerül; azért fájnak is a porosz tanítók attól, hogy ebben a lengyel tartományban telepedjenek le. A népoktatás terheit a legtöbb államokban a községek viselik, az állam csak többé-kevésbé segívezi őket. Poroszországban például 270 millió márkába kerül a népoktatás, s ebből csak 73 milliót, tehát 27 százalékat fődöz az állam. Állami népiskola épen csak a legkisebb államokban van, az említett Hanzavárosokban és az *anhalti* hercegségben, amennyiben az iskolák föntartásának oroszlanrésze az államot illeti. Ez az első összefoglaló statisztikája, mint már említettük, a német birodalom népoktatásának, s ez a statisztika még sok kiegészítésre szorul, mindaddig például a tanulók iskoláztatásánál s egy tanítóra eső számoknál nincsenek részletezve a körülmények, hogy a költségek miként oszlanak meg személyi és dologi kérdések között stb. Ez irányban tehát tökéletesíteni kellene azt a népoktatási statisztikát.

A porosz tanítók kívánságai. A poroszországi tanítók hosszas vajadás után végre formulázták főbb követeléseiket. Ezek nem túlságosak, s legfőlebb egy-egy pontnál lesz a megvalósításuk nehezebb. Elég sokan azt követelik, hogy mindennemű templomi szolgálat alól föl legyenek mentve, aminek a megadása különösen a kisebb községekben rendkívüli nehézségekkel járna. Megjegyzendő, hogy a katolikus tanítók nem járultak hozzá ezen határozathoz, mert ezeket a követeléseket tulajdonképpen a poroszországi tanítóegylet formulázta, ahol protestáns vagy felekezetenélküliséggel tüntető tanítók viszik a szót, s azért tagjai között csak elvétve lehet találni katolikus tanítókat; többen akadnak a *bajor* országos tanítói egyletben, mert ebben az országban a katolikus tanügyérdekében, valamint a katolikus tanítók országos szervezése körül még nagyon sok a teendő. Továbbá a fizetés minimumát a porosz tanítók országosan 1350 márkában (most átlag véve 1000 márka) kívánják megállapítani, legalább 150 márkás korpótlékkal. Egyben tiltakoznak, hogy a helyi felügyelet egyházi férfiakra bizassék, szakfelügyeletet követelnek az egész vonalon, s így a helyinél is. Az állam

ugyanis, a kerületi tanfelügyelőktől eltekintve, akik állami közegek és rendszeren szakférfiak, a községekben papokra bizza maga az iskolai felügyeletet, akár katolikusok, akár protestánsok, megfelelőleg a község vallásos jellegének. A porosz tanítók továbbá iskolaszékszerű intézményt is követelnek, de úgy, hogy a tagjai választassanak, a tanító pedig hivatalból legyen a tagja, s szakszerű fölvilágosításokkal szolgálhasson az iskolaszéki tagoknak. Ebből látszik, hogy a porosz iskolaszékekkel is voltak bajok, mint azelőtt nálunk, amikor az iskolaszéki tag szaktudás vagy műveltség hiányában is még kotnyeleskedhetett. Kivánják még azt is, hogy egységes törvénnyel legyen szabályozva az iskolaföntartás, azaz az iskolafömmtartás jogai és kötelezettségei, s különösen kikelnek az ugynevezett *magánpatronátusok* ellen, s ezeknek megszüntetését sürgetik. Ez a magánpatronátus némileg hasonlít az egyházi kegyurasághoz, s az az érteleme, hogy a földesúr, vagyis az uraság nevezi ki a tanítókat az általa föntartott iskolákhoz. Ezen, különben nem magániskolák körül nem lehetnek kellemes tapasztalataik a porosz tanítóknak, s egyáltalán haragszanak az iskolaföntartókra. Keserőségüket különösen növelték azok a botránys állapotok, amelyek a *trakehneni* elemi népiskoláról sülttek ki, s ez épen kincstári uradalom, illetőleg ménes, ahol a lovagnak és lovaszoknak jobb dolgok volt, mint a tanítóknak, s az istállók egészségesebbek és finyesebbek voltak, mint az iskolák. Ha pedig a kincstár ilyen példát ad a többi iskolaföntartóknak, mi jót lehet azoktól remélni? Így okoskodnak a porosz tanítók és a *trakehneni* eset tényleg joggal okozott közöttük, valamint a közvéleményben megbotránkozást. Legutolsó nagyobb kívánságuk a poroszországi tanítóknak, hogy az ugynevezett *fortbildungsschule*t, vagyis továbbkéző iskolát az egész országra nézve tegyék kötelezővé. Ez alatt az elemi iskolának minden kiegészítő intézményeit értik, amely a népoktatási kötelezettségen túl terjed, s főleg az alsóbb társadalmi osztályok továbbképzéséről gondoskodik, amelyeknek gyermekei elemi iskolák után felsőbb iskolákba kerülnek. Nagy kérdés azonban, hogy mindezen kívánságok egyhamar teljesülnek-e? A porosz közoktatási miniszterek meglehetősen fájnak a népiskolai ügyeknek rendezésétől, különösen az ilyen egységes reformba fognak nehezen, mert nem egyszer esett meg, hogy annyi érdeke kell beleütközniök, hogy annak a rendes vége az ő lemondásuk szokott lenni.

HIVATALOS KÖZLÉSEK.

Kántorképesítő. A Kassai Kir. Kath. Tanítóképzőben a kántorképesítő ez évi április hó 29—30-án fog megtartatni. Vizsgálatra jelentkezhetnek tanítóképzőt végzett jelöltek, vagy már a gyakorlatban működő kántorok. A folyán-odványok keresztlevelel, iskolai esetleg működési és erkölcsi bizonyítvánnyal felszerelve április 15-ig alulírotthoz küldendők. A vizsgálati díj 40 korona. Hegedüs János, tanítóképzőintézeti igazgató.

VEGYESEK.

A Szent-István-Társulat új alapszabályai a belügyminiszter bemutatási záradékával ellátva, már leérkeztek a társulat elnökségéhez. Ennek következtében a társulat működését mostantól fogva ez új alapszabályok irányítják, melyeknek egyik sarkalatos rendelkezése az, mely a tagságnak egy új fajtát, a pártoló tagságot, azaz a népies tagság osztályát honosítja meg a társulat szervezetében. A Szent-István-Társulat népies tagsága már most lép életbe, miért is erre már most lehet jelentkezni a társulat titkári hivatalánál. A pártoló tagok évi két korona tagdíjat fizetnek s ennek fejében népies irányú hitbuzgalmi, oktató és szórakoztató műveket kapnak tagilletményül. Az ideai tagilletményt az igazgatóválasztmány a múlt havi ülésben állapította meg. Ez alkalommal említettük meg azt is, hogy a Szent-István-Társulat folyó évi augusztus 1-vel IV., Kecskeméti-utca 2. szám alatt nagyszabású sortiment-könyvkereskedést nyit, melyben a társulat saját kiadványain kívül minden egyéb katolikus irányú mű. jelesül hittudományi és szertartási művek is, kaphatók lesznek. A Szent-István-Társulat titkári hivatala.

Előadás a spiritizmusról. Az Aquinói Szent-Tamás-Társaság március 7-én szentmisével és fölolvasó-gyűléssel ünnepelte meg Aquinói szent Tamás napját. Az ülés rendkívül látogatott volt, ami nem is csoda, hisz fölolvasásai közt volt egy, melynek tárgya ma mindenkit érdekel: a spiritizmus lényei. Giesswein Sándor dr., a Szent-István-Társulat tudós alelnöke tartotta ezt az előadást a legújabb kutatások fölhasználásával. A spiritizmus — úgymond — ép abban az időben foglalt leginkább tért, midőn a materialisztikus világnézet a vallásos hit terén a legnagyobb rombolásokat vitte végbe. A spiritizmussal szemben két szélső álláspont van: az egyik része az embereknek megvetéssel fordul el a dologtól a másik meg kapva-kap rajta. Egyik irány ép úgy, mint a másik, ellensége a tudományos objektív kutatásnak. A fölolvasó ezután behatóan foglalkozik a spiritizmus jelenségekkel, melyeket hisztériás állapotok szüleményeinek állítani ugyan lehet, de ez állítást bebizonyítani igen nehéz. E tekintetben igen talpraesetten mutatott rá a fölolvasó arra, hogy a hisztéria művoltával az orvosok nincsenek is tisztában, tehát a hisztéria magyarázatul nem szolgálhat. Bizonyos spiritisztikus jelenségek olyanok, hogy csakis transzcendentális ok működésének tarthatjuk. Fölolvasó itt elmondja a Miss Florence Cook médiumsága mellett megjelent Katie King nevű szellemnyilvánulásait: a Mme d'Espérance médiumsága mellett történt materializációkat, melyek a bélsingforsi társaság előkelőségei előtt 1893. év őszén mentek végbe; s Eusapia Palladino olasz médium szeánszeit, melyek 1901. és 1902-ben történtek. Végül következtetése ez: Bármennyire is tudjuk helyeselni azt, hogy minden spiritisztikus ágensek működéséről szóló jelentéseket a legnagyobb szépséggel fogadjunk, másrészt mégis minden történeti, sőt egyes esetekben természet-tudományi bizonyossággal bebizonyított tényeknek kell tekintetünk, hogy egyes spiritisztikus jelenségek, pl. szellem-megjelenések, vagy miként a spiritiszták mondják, materializációk, transzcendentális erők működése objektív realitással bírnak. Hogy miféle szellemek lehetnek azok, melyek a spiritisztikus szeánsok alkalmával megjelennek, vagy működnek, azzal a theologus tisztában van, de tisztába jöhet, legtöbb esetben a laikus is, ha azokat a köznap, néha hazug, aljas és trágár megnyilatkozásokat megfigyeli, amelyek eme szellemek közleményeiben igen

gyakran foglaltatnak. Bár néha ezek a szellemek tudnak látszólag igen jámbor és vallásos tónusban is beszélni, de az avatott a legtöbb esetben itt is észreveszi azt a szentimentális semmitmondást, melyben csak fölületes lelkek látnak jámborságot. Az a sok ellenmondás, ami ezeknek a provokált és megidézett szellemeknek közléseiben foglaltatik, mutatja, hogy nem azok, akiknek lenni valják magukat. Az a jó azonban, háramlik a spiritizmusból, hogy nem egy esetben a materialisztikus világnézetbe rest ütött. Tény, hogy inkarnált materialisták ép a spiritisztikus jelenségek előtt leszereltek. Igaz ugyan, hogy ennek folytán a spiritizmus tévedéseinek hálójába kerültek, de ebből egy körültekintő szellem könnyebben szabadul, mint a konokul tagadó és a vakságig elfogult materializmus vasbékőiből.

Kitüntetett tanító. A hivatalos lap közli, hogy a király ő felsége Osztie András módosi róm. kath. kántortanítót, a népoktatás terén szerzett érdemei elismerésül érdemkereszttel tüntette ki.

Az iskolaidő kezdete. A törvény szerint a gyermekek hat éves koruktól kezdve iskolakötelesek. Már régen vitatkoztak arról, hogy kissé korán van iskolába kényszeríteni a hat éves gyermeket. Most a budapesti krisztinavárosi iskolaszék konkrét előterjesztést tett a tanácsnak, hogy fölíratban kérje meg a kormányt, hogy az iskolakötelezettség csak hét éves korban kezdődjék. Az iskolaszék a tankötelezettséget 15 éves korig kívánja kiterjeszteni s különösen a külső területeken azok számára kíván iskolát, akiknek a középiskola sok, de a népiskola kevés.

Az egyhuzamban való tanítás. A Magyar Tanítók Otthonának pedagógiai szakosztálya a napokban Ember Károly lovag elnöklésével népes értekezletet tartott, amelyen Sturcz György székesfővárosi tanító ismertette az egyhuzamban való délelőtti tanítás hasznát pedagógiai, társadalmi és egészségi szempontból. Az értekezés élénk vitát keltett, melyben hozzászóltak Tanos Imre, Minka Béla, Bodnár Ottó, Lévai, Somogyi Béla, Paes Sándor és többen. A szakosztály elhatározta, hogy a nagyfontosságú kérdést napirenden fogja tartani: fölkérte az előadót az előföltételek tanulmányozására, mert ha célszerű iskoláépület áll rendelkezésére s az iskola gondozására utalt gyermekek elfoglalása megnyugtató biztosítékot nyújt, a szakosztály nem lát semmi gátat a kérdés gyakorlati megoldására.

Tanítógyűlés. A gyergyói róm. kath. tanítóegyesület 1904. évi március hó 8-án gyűlést tartott a gyergyóditrói róm. kath. központi népiskolánál a következő tárgyszorozattal: szentmisehallgatás. Gyakorlati tanítást tartottak: Ádám Polixéna a központi V. leányosztályban természetrajzból, Borka Lajos a felszegi I-ső vegyesosztályban írva-olvasásból. Elnöki megnyitó. Enekpróba. Gyakorlati tanítások bírálatja és módszertani vitatkozás. Szavalt: Ádám József. A beérkezett pályamunka és bírálat fölolvasása. Önképzőköri jelentés.

Halálozások. A kassai kir. kath. tank. igazgatóságától a következő gyászjelentést vettük: A kassai kir. kath. tanítóképző-intézet tanári testülete és ifjúsága mély fájdalommal, de Isten akaratában való megnyugvással és a Mindenható kegyelmében való erős hittel jelenti, hogy tisztelt és szeretett tanártársuk, illetve atyai jóindulatu tanárunk, nagys. *Imre Lőrinc* kir. tanácsos, Abauj-Torna-, Borsod- és Szepes vármegyei nyugalmazott királyi tanfelügyelője, tanítóképző-intézeti zenetanár stb. áldásos életének 77-ik évében, melyből 56-ot megszakítás nélkül a népoktatásügy szolgálatában töltött, rövid szenvedés és a betegek szentségeinek ájtatos fölvétele után, 1904. március 3-án esti 6 órakor visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. A megboldogult tetemét a róm. kath. egyház szertartásai szerint, a föltámadás reményében, f. hó 5-én d. u. 2¹/₄ órakor helyezzük a Mészáros-u. 28. sz. házból a köztemetőben nyugalomra. Az engesztelő szentmise-áldozatot ugyancsak f. hó 5-én reggel 10 órakor a székesegyházban mutatjuk be a Mindenhatóknak. Multis ille bonis flebilis occidit, nemini flebilior nobis. — *Dunay Mátyas* 47 évig működött érdemkeresztes, nyugalmazott fötanító, életének 69-ik. házasságának 41-ik évében a

halotti szentségeknél ajtatos fólvétele után, f. évi márc. 1-én elhunyt. A földögült hült tetemét f. hó 3-án a böösi sarkertbe helyezték általános részvét mellett a föltámadásig örök nyugalomra. Az ö. v. f. n.

Az Orsz. kath. kántori nyugdíjgyesület ügyében. Az ügy érdekében sürgösen fölkérem összes jelentkező kartársaimat, kik a 2 koronát még nem küldték be, saját jól fölfogott érdekükben azt legyenek szivesek hadéktalanul e címre elküldeni: fötísz. dr. Zelliger Vilmos urnak, a katolikus tanügy szerkesztőjének, Budapest, VI. ker. Ersek-utca 2 szám. Az előértekezletet az ügyben február 24-ikén a Szent-István-Társulat üléstermében tartottuk meg. Kartársi szeretettel *Szokoly István*, az ügy előadója.

Az országos közoktatási tanács állandó bizottsága február 9-én tartott ülésében folytatta az elemi népiszkolai revidált tantervhez készített módszeres utasítások tárgyalását. A tanácskozás alapjául az e végből kiküldött albizottságnak részletesen kidolgozott munkálata szolgált. Eddig letárgyalta az általános részt és az egyes tantárgyak közül a magyar nyelv, matematika, beszéd és értelemgyakorlatok, földrajz, történet s alkotmánytan utasításait s figyelmét állandóan arra fordította, hogy népoktatásunkat ezen az uton is lehetőleg gyakorlativá, nemzetivé, modernné tegye.

Kicsérölt esernyő. Az Orsz. Kath. Tanügyi Tanácsnak febr. 25-ki gyűlése után Ember Károly lovag, világi elnöknek tiszteletére rendezett közebéden (Pannónia szálló) valaki tévedésből elcsérélte új esernyőmet. Igen kérem, sziveskedjék az illető az esernyő visszacsérélése céljából alulírottal érintkezésbe lépni. Kiváló tisztelettel: *Sturcz György* Bpest, VIII., Almássy-tér 16. III. 24.

Felelős szerkesztő: **Ember Károly.**

PÁLYÁZATOK.

Esztergomi érseki megye.

Böös (Pozsonym.) nagyközségben egyik osztálytanítói állás 800 kor. évi fizetés és egy butorozott szoba élvezete mellett *március 20-ig* betöltendő. Ismétlőt tanít. Kántoriakban segédkezik. *Iskolaszék.* 65 1—1

Csanádi egyházmegye.

A **vizesdai** róm. kath. iskola második tanítói állása betöltendő. Járulékok 1014 kor., 10 kor. irodaátalány, lakás és házikert fejében 140 kor. A megválasztott a kántori teendőknél segédkezik és a vallástani tanítást tartozik. A kérvények *március 23-ig* a kisörszi róm. kath. plébánia-hivatalhoz küldendők. Kis-Ösz (Torontálm.). *Jaeger S.* plébános. 67 1—1

A **makói** róm. kath. iskolánál megüresedett osztálytanítói állásra a makói róm. kath. iskolaszék pályázatot hirdet. Javadalmazás: 1. 1000 kor., azaz egyezer korona a hitközség pénztárából évnegyedenként előre fizetve, 2. 20 kor. írószerekre, 3. 210 kor., azaz kétszázötven korona Makó város pénztárából évnegyedes részletekben, 4. szabad lakás, esetleg 300 kor. lakáspénz, 5. nyolc köbméter puha tűzifa a várostól. A megválasztott tanító köteles állását 1904. évi szeptember hó 1-én elfoglalni. A pályázati kérvények f. évi *április hó 15-ig* nagys. *Kayser Lajos* pápai kamarás, isksz. elnökhöz benyújtandók. Makón, 1904. évi március hó 7-én. *A makói róm. kath. iskolaszék.* 68 1—1

Veszprémi egyházmegye.

¶ **A beteg** róm. kath. kántortanító helyettesítése végett egyelőre három óra terjedő helyettes kántortanítói állásra pályázat hirdettetik *március 20-ig*. Kérvények a *zalaszenti* plébánia címére küldendők. A helyettes

élelmezést a beteg tanító házában nyer és egyszobás lakáson kívül, készpénzfizetése havonként 40 kor. az iskola pénztárából. Az állás azonnal elfoglalandó. 66 1—1

Zöldoltvány sima 45. gyökeres 80, két éves gyökeres *pótlásra* 100 forint ezrenként legjobb fajokban. *Hegyi bor* ő és új 16 forinttól 40 forintig; siller, fehér és vörös 50 literen fölül. Székely József Gyöngyös, Szent-Urbán templom. 16 9—10

Szent keresztuti

és más ajtatossági gyakorlások Krisztus Jézus kinszenvedéséről és haláláról.

Ára kötve 20 fillér.

Megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában Budapest, (VIII., Szentkirályi-utca 28b).

Orgonaépítési műintézet.

Rieger Testvérek

villamosgépekkel berendezett cs. és kir. udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 48.

cs. és kir. udvari szállítók, a Santsir jovagja, a Ferencz József-rend lovagja.

A parisi és becsi világiálítások stb. helyről kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési föltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csörendszert (pneumatikai) tartós, nemes hangú orgonákat szállít. 30 év óta 980 orgonát szállított. Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat a legmérsékeltbb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesít. Orgona jókarban tartása mérsékelt árban elvállaltatik. Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul.